

SIYASAL İLETİŞİMDE YENİ YÖNELİMLER NÖROSIYASET VE SIYASAL BEYNİN ÇÖZÜMLENMESİ^{*,**}

NEW TRENDS IN POLITICAL COMMUNICATION NEURO-POLITICS AND ANALYSIS OF THE POLITICAL BRAIN

NİL ÇOKLUK^{***}

Öz

İktidarı ele geçirmek isteyen siyasal aktörler ile seçmenler arasındaki ilişki, siyasal iletişimin önemini gün geçtikçe artırmaktadır. İnsanın doğasının politik olması sebebiyle siyasal davranışın itici unsuru olan insan beyninin siyasal iletişimdeki rolünü incelemek gerekli hale gelmiştir. Bu durum siyasal aktörleri Aristoteles'in sosyal ve siyasal bir varlık anlamına gelen "zoon politikon" olarak tanımladığı insanın beklentilerini anlayabilmek için yeni arayışlara itmektedir. Bu arayışın sonuçlarından biri olarak siyaset bilimi ve nörobilim araştırmalarını birbirine bağlayan nörosiyaset çalışmaları ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, siyasal liderlerin ve söylemlerinin seçmenlerin bilinçdışında yarattığı motivasyonu ve duygusal ilgiyi nörobilim teknikleriyle tespit etmeyi amaçlamaktadır. Deney yöntemiyle yapılan çalışmada nörobilim tekniklerinden elektroensefalografi, fotopletismografi ve galvanik deri tepkimesi kullanılmıştır. Çalışma Ak Parti, CHP, MHP, HDP, İYİ Parti seçmenleri ile gerçekleştirilmiştir. *"İnsanların siyasal tercihleri biyometrik ve nörometrik işaretleri ile uyumludur"* ve *"İnsanları etkileyen siyasal unsurlar biyometrik ve nörometrik verilerden çıkarılabilir"* hipotezlerini sınanan çalışmanın sonuçlarına bakıldığında bu hipotezlerin ilki kısmen doğrulanırken ikincisi tamamen doğrulanmaktadır. Çalışmanın sonuçları biyolojik ve psikolojik yapı kadar toplumsal yapının ve güncel koşulların da siyasal algı, tutum ve davranış üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

* Bu makale TÜBİTAK doktora bursuyla İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Emine Yavaşgel ve Prof. Dr. Sinan Canan danışmanlığında hazırlanan "Nörosiyaset: Siyasal Karar Oluşturmada Siyasal İletişimin Bilinçdışına Etkileri" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Bu makalenin laboratuvar çalışması, Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'nun 31/05/2019 tarihinde yapılan 05 nolu toplantısında alınan 61351342-/2019-316 sıra sayılı Etik Kurul İzni ile onaylanmıştır.

*** Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, nilcokluk@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Nörosiyaset, Siyasal İletişim, Siyasal Beyin, Siyasal Algı, Siyasal Söylem

Abstract

Relations between political actors and voters who want to seize power increase the importance of political communication day by day. Due to the political nature of human beings, it has become necessary to examine the role of the human brain, which is the pusher of political behavior, in political communication. This situation pushes the political actors to search new researches in order to understand the expectations of the human being, which Aristotle defines as a “zoon political”, which means a human social and political entity. As a result of this research, the field of neuropolitics has emerged, which brings together political science and neuroscience. This study aims to determine the motivation and emotional interest of voters’ unconscious toward political leaders and their discourses by using neuroscience techniques. Electroencephalograph, photoplethysmography and galvanic skin response, which are among the neuroscience techniques, were used in the study that conducted with experimental method. The study was carried out with voters of Justice and Development Party, Republican People’s Party, Nationalist Movement Party, Peoples’ Democratic Party and The Good Party. The study tested “People’s political preferences are compatible with their biometric and neurometric signs.” and “Political factors affecting people can be inferred from biometric and neurometric data.” hypotheses. As a result of the study the first of these hypotheses is partially confirmed, while the second one is fully confirmed. The results of the study reveal that social structure and current conditions as well as the biological and psychological structure are determinants on political perception, attitude and behavior.

Keywords: Neuropolitics, Political Communication, Political Brain, Political Perception, Political Discourse

1. Giriş

Modern toplumlarda iktidar olup topluma egemen olmak isteyen siyasi liderler, insanları ikna etmek ve davranışa yönlendirmek için insanın biyolojisi, psikolojisi ve sosyolojisini anlamaya yönelmiştir. Siyasi liderler, doğru siyasal iletişim stratejileri oluşturmak amacıyla insanı ve ihtiyaçlarını anlamaya yönelik araştırmaları sıklıkla kullanmaya başlamışlardır. Geleneksel araştırma yöntemlerinin karmaşık insan doğasını anlamak için yeterli olmaması nedeniyle siyasal iletişimde yeni yönelimler söz konusu haline gelmiştir. Nörobilim ve siyaset biliminin bir araya geldiği siyasal beyni çözümlemeye çalışan nörosiyaset bu yeni yönelimler arasında yer almaktadır.

Batı ve Erdem’e göre (Batı & Erdem, 2016, s. 174), insan beyni yapısı itibariyle deneyimlere cevap veren bir organdır. Beyin otomatik hareket eden bir organdır ve otomatik hareket etmek için de bazı bilgilere ihtiyacı vardır. Bunlardan bir tanesi referans almadır (Batı & Erdem, 2016, s. 230). Withen ve Byme’a göre Makyavelci davranış, insan beynini büyüten evrimsel sarmalın altında yatan dürtüdür. Primatlar ve diğer hayvanlar üzerinde gerçekleştirdikleri incelemeler sonucunda Withen ve Byme büyük beyin kapasitesinin insanların içinde yaşadıkları grupla ilgili çok fazla bilgi edinmek ve yeni etkileşim taktiklerini hızla öğrenmek için ihtiyaç duydukları belleğin gelişmesi için zorunlu olduğunu ortaya koymuştur (Winston, 2010, s. 248). Bu durum sosyal bir varlık olan insanın fikir, tutum, karar ve davranışlarını Aristoteles’in (2008, s. 88) “kitlelerin ortak zekası”, Daniel Kahneman’ının (2015) “tembel zihinler”, Le Bon’un (2013) “kitlelerin düşünsel aynışması” olarak adlandırdığı toplum

tarafından şekillendirilen siyasal beyin çerçevesinde değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, insanların karar ve davranışlarının yönlendiricisi olan beyni, biyolojik ve psikolojik etmenlerin yanı sıra siyasal toplumsallaşma ekseninde ele almak gereklidir.

Siyasal davranışın temelinde bulunan beyni inceleyen; felsefe, nörobilim, siyaset, sosyoloji, psikoloji, iletişim, davranış bilimleri gibi farklı bilim dallarının araştırmalarından faydalanması bakımından interdisipliner, farklı alanların uzmanlarını bir araya getirmesi bakımından multidisipliner ve farklı disiplinler üzerine çalışan uzmanların kesişen noktaları belirleyip uygun çözümleri ortaya koymaları bakımından transdisipliner bir çalışma alanı olan nörosiyaset, insanı bütünsel bir şekilde analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Nörosiyaset konusunda yapılan çalışmalarla ilgili çeşitli kısıtlamalar söz konusudur. Jonathan Cohen (Houghton, 2015, s. 168) nörogörüntüleme tekniklerine ihtiyatlı bir şekilde yaklaşarak bu çalışmaların sonuçlarının karmaşık olduğunu, elde edilen verilerin taraflı okunabileceğini bu nedenle bu çalışmalarda objektif olunması gerektiğini vurgulamaktadır. Beynin karmaşık bir yapıya sahip olması ve her zaman benzer uyaranlara benzer tepkiler vermemesi nedeniyle nörosiyaset çalışmaları içinde bulunulan toplumsal, psikolojik ve biyolojik koşullar doğrultusunda analiz edilmelidir.

İnterdisipliner, multidisipliner ve transdisipliner bir yapıya sahip olan çalışmada 2019 Yerel Seçimleri öncesinde Ak Parti, CHP, İYİ Parti, HDP, MHP ve Saadet Partisi'nin liderlerinin yaptığı siyasal konuşmalarda yer alan eko-politik söylemler nörobilim teknikleriyle analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler dönemin ekonomik, siyasal ve toplumsal koşulları doğrultusunda irdelenmiştir. Çalışmada, siyasi liderlerin kullandığı söylemlerin hangilerinin seçmenlerin bilinçdışını etkilediği, siyasal söylem ve liderler karşısında insanların biyometrik ve nörometrik tepkimelerinin nasıl olduğu gibi sorulara yanıt aranmıştır. Deney yönetiminin kullanıldığı çalışmada biyometrik ve nörometrik tekniklerden EEG, PPG ve GSR teknikleriyle ölçüm yapılmıştır. Çalışmada seçmenlerin hem siyasi liderlere hem de söylemlerine karşı motivasyon ve duygusal ilgileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda yeni kavramların ve tekniklerin tartışıldığı çalışmada birbirinden ayrılmayan siyasal ve toplumsal alan insan doğası ve siyasal iletişim açısından ele alınarak derinlemesine irdelenmektedir.

2. Siyasal Beynin Çözümlemesi

Felsefe, biyoloji, psikoloji, sosyoloji, nörobilim, fizik, iletişim, siyaset, davranış bilimleri gibi birçok farklı disiplinin araştırmalarından faydalanan nörosiyaset beyin temelli siyasal bir alanı ifade etmektedir. Bu nedenle siyasal iletişim üzerine analizler yapılırken insan beyninin işleyişini ve yapısını anlamak önem arz etmektedir. Siyasal iletişim doğrultusunda oluşturulan mesajların seçmenlerin bilinçdışında yarattığı motivasyon ve duygusal ilgiyi anlayabilmek için siyasal davranışın temelinde yatan beynin yapısını bilmek gerekmektedir.

21. yüzyılın önemli bir araştırma alanı olan insan beyninin temelde eski (sürüngen), orta (limbik sistem) ve yeni beyin (neokorteks) olmak üzere üç kısımdan oluştuğu kabul edilmektedir (Batı

& Erdem, 2016, s.89; Sagan, 1986, s.59-60; Keleş & Çepni, 2006, s.72; Winston, 2010, s.42). İnsan beyninin bu üç kısmının kendine has özellikleri vardır. İnsanın hayatta kalma mekanizmalarını düzenleyen sürüngen beyin, benlikle ilgili her şeye duyarlı, benmerkezci kısımdır (Batı & Erdem, 2016, s. 150). Sosyolojik, psikolojik, nörobiyolojik ve genetik faktörler tarafından da etkilenen karar verme sürecinde sürüngen beyin etkili olmaktadır. Sürüngen beyin karar verme açısından önemli bir rol oynamasına rağmen bu görevi tek başına yerine getirmemektedir. Karar verme, hem sürüngen hem orta beyinde yer alan 'periferel sinir sistemi, somatosensory / insular sistem, amigdala' gibi beyin bölgelerinin işleyişi ile ortaya çıkmaktadır (Küçükay, 2018, s. 617).

Beynin diğer bir kısmı olan limbik sistem içgüdülerin büyük kısmının arzuların ve insanı yönlendiren güdülerin yanı sıra duyguların bulunduğu kısımdır (Batı & Erdem, 2016, s.86; Cüceloğlu, 2006, s.74; Winston, 2014, s.68). Amigdala ve hipotalamus limbik sistemin iki önemli parçasını oluşturmaktadır. Amigdala, duygusal hatıraların oluşması ve öğrenme için önemlidir. Otonom sinir sistemini ve hormonal sinir sistemini kontrol eden hipotalamus (Darıcı, 2017, s. 153) ise beynin ve bedenin farklı bölgeleri için bir işlem merkezi olarak çalışmaktadır. Beynin bu kısmı bilgileri alır ve uygun yanıtları verir (Winston, 2014, s. 69). Neokorteks düşünme yeteneği, akıl yürütme ve hayal etme gibi ileri düşüncenin ve üst düzey zihinsel işlevlerin gerçekleştiği kısımdır (Ramachandran, 2016, s. 44). Çeşitli hücrelerin kurduğu iş birliğinin bir sonucu olarak beyin çıktısı oluşmaktadır. Ortak beyin, zihin, bilinç, kişilik ve bireyin oluşumu bütün hücrelerin bir araya gelmesiyle gerçekleşmektedir (Tarlacı, 2009, s. 15). Dolayısıyla beynin farklı kısımlarını bütünsel bir şekilde anlayıp analiz etmek gerekmektedir.

İşleyişi içerisinde en küçük rolün bilince ait olduğu beyin genellikle otomatik çalışmaktadır, bilinçli zihnin arka planında çalışan bilinçdışı erişimi son derece kısıtlıdır (Eagleman, 2013, s. 5). Bilinçdışı zihin insan vücudunun kontrol alanının dışına uzanmaktadır (Eagleman, 2016, s. 102). Bir kişinin eylemlerini, arzu, niyet ve amaçlarına göre yönlendirme ve karar verme bütünü olan özgür irade her düşüncenin duyunun, idrakin, duygunun, algının ya da hareketin, birey farkına varmadan önce gerçekleşmesi nedeniyle büyük oranda bir yanılısamadır (Batı & Erdem, 2016, s. 53). Bilinçdışı insanın karar ve davranışlarına otomatik bir şekilde yön verir. Burada önemli olan nokta bilinçdışının biyolojik ve psikolojik yapının yanı sıra insanın içinde bulunduğu sosyal yapı tarafından da şekillendirildiğinin göz önünde bulundurulmasıdır.

Yavaşgel'in (2014, s. 29) de vurguladığı gibi sosyal bir varlık olan bireylerde grup özdeşliği olmadan ben özdeşliği ortaya çıkmamaktadır. İnsanın tutarlı olmaya çalışması nedeniyle kendi zihninde özellikle de kendi düşünce ve tutumlarına dair bir tutarlılık illüzyonu oluşturmaktadır. Bu nedenle beyin bilgi boşluklarını doldurmaktadır (Canan, 2017). Boşlukları kendine göre dolduran insan beyni tüm karar verme süreçlerinde bilgiyi birebir değerlendirerek değil, içinde bulunduğu bağlam ve çevresel koşullar içerisinde değerlendirir. Beyin daha önceki deneyimleri de kullanarak otomatik kararlar verir (Batı & Erdem, 2016, s. 38-39). Beynin bu özelliği nörosiyaset araştırmalarının siyasal davranışı anlamak açısından önemini ortaya koymaktadır. Seçmenler oy verirken bilinçdışında var

olan algı ve tutumlar doğrultusunda siyasal seçimlerini otomatik bir şekilde yapmaktadır. Bu durum bilinç dışında bulunan siyasal algı ve tutumları ortaya çıkarmayı gerekli kılmaktadır.

3. Nörosiyaset Kavramı ve Teorik Temeller

Geçen yüzyıl boyunca bilim insanları seçmenlerin siyasi figürler, siyasi gerçekler, politikalar, bilimsel konular, sosyal konular ve inançlar hakkındaki siyasi bilişinin ölçülebileceğini ortaya koymuşlardır. Seçmeni biyolojik, psikolojik ve sosyal bir varlık olarak ele alan çok boyutlu araştırma alanına sahip olan nörosiyaset bireylerin siyasal uyarılar karşısında beyinde meydana gelen değişimlerle de ilgilenen bir alandır. Nörosiyaseti siyaset bilimi ve nörobilim araştırmalarını birbirine bağlayan bir alan olarak tanımlayan Darren Schreiber (2017) teorik çalışmalardan deneysel çalışmalara geçerken nörosiyaset alanında üç temanın ortaya çıktığını belirtmiştir. İlk tema siyasal tutumları keşfetmek iken ikinci tema katılımcıların nöral aktivitesinde meydana gelen değişimleri tespit etmek, üçüncü tema ise liberaller ve muhafazakarlar arasındaki ayrımları belirlemek için temel biliş ve algı mekanizmalarının incelenmesidir (Schreiber, 2017, s. 118).

Nörosiyaset kavramı olarak ilk defa Timothy Francis Leary (1977) tarafından toplumsal ve bireysel sorunlar açısından ele alınarak kullanılmıştır. Leary, bireyin ve toplumun düzenini sağlamak için nörobilimsel çalışmaların önemli olabileceğini öne sürmüştür. “*Neuropolitics: Thinking, Culture, Speed*” (2002) adlı kitabın yazarı William E. Connolly, nörosiyaseti kültürel yaşamın vücut/beyin süreçlerinin bileşimi içine karıştığı siyaset anlayışı olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşımlardan hareketle nörosiyaset kavramı, sosyal bir varlık olan insanın siyasete yönelik beyin süreçlerini inceleyen sinir sistemi ve siyaset olgularının kesiştiği noktada kalan nesnelere, olaylar ve eylemler bütünü olarak tanımlanabilir. Nörobilim tekniklerinin kullanılmasıyla siyasal alanda etkili iletişim kurabilen liderlerin göreve gelmesinin yanı sıra insanların beklenti ve istekleri doğrultusunda düzenlemeler yaparak toplumsal hayatı düzenlemek mümkün olabilmektedir.

Toplumsal ve siyasal yaşamı düzenleme imkanı sunan nörosiyaset ölçümlerinde çoğunlukla nörometrik ve biyometrik teknikler bir arada kullanılmaktadır. Beyindeki nöral aktiviteleri ölçen nörometrik ölçümler; kanın oksijenlenmesindeki değişiklikleri tespit etmeye çalışan fMRI (Fonksiyonel Manyetik Rezonans Görüntüleme), deneklere elektrik akımı verilmeden beyindeki elektriksel aktiviteyi ölçen EEG (Elektro Ensefalografi), vücuttaki doku ve organların fonksiyonelliğini ölçen PET (Pozitron Emisyon Tomografisi) ve beyindeki aktiviteyi haritalayan MEG (Magneto Ensefalografi) teknolojileridir. Bilinç dışı tepkimelerin sınırlar vasıtasıyla vücuda ilettiği sinyaller, kalp ritminde, yüz kaslarında, göz bebeklerinde, cilt iletkenliğinde, terleme ve solunum gibi fonksiyonlarda biyometrik tepkilere dönüşmektedir. Biyometrik ölçümler; göz bebeği hareketlerini ve göz çapındaki değişimleri milisaniye hızında kaydeden göz takibi, yüz ifadelerini kaydeden FACS (yüz ifade tanımlama), kalp ritmini ölçen EKG ve PPG, cilt iletkenliğini ölçen GSR biyometrik teknikler arasında yer almaktadır (Erdemir, 2015).

İlk uygulamalı nörosiyaset çalışması 1979 yılında Roger Sperry ve ekibinin hazırladığı “Self Recognition and Social Awareness in The Deconnected Minor Hemisphere” adlı araştırmaya dayanmaktadır. Sperry ve ekibi korpus kolozumun kopması sebebiyle iletişim bozukluğu olan hastalar üzerinde yaptıkları araştırmada siyasi liderlerin beyinde bir etki yarattığını keşfetmiştir. Nörosiyaset uygulamalarını başlatan bu çalışmanın ardından nörosiyaset alanına yönelik birçok çalışma yapılmıştır. David Amodio ve meslektaşları yaptıkları araştırmada liberaller ve muhafazakarlar arasında farklar olduğunu söylemişlerdir. Karar verirken liberaller yeniliğe ve belirsizliğe daha duyarlıyken, muhafazakarlar daha yapılandırılmış ve kalıcı bilişsel özelliklere sahiptir (Amodio, Jost, Master, & Yee, 2007, s. 1246). Kanai ve arkadaşları (2011) yaptıkları çalışmada muhafazakarların karar verirken limbik sistemde yer alan duygusal hatıraları barındıran sağ amigdalanın etkisinde olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşılık liberallerin karar verme süreçlerinde bilgi, araştırma ve uzmanlara dayandığı belirtilmiştir. Darren Schreiber ve ekibinin yaptığı (2013) araştırma da ortaya benzer sonuçlar çıkarmıştır. Liberallerin ve muhafazakarların farklı bilişsel tarzlar sergilediğini ortaya koyan araştırmada beyin aktiviteleri farklılık göstermektedir. Liberaller risk alırken sol insula önemli ölçüde aktif olurken muhafazakârlarda sağ amigdala önemli ölçüde aktivite göstermiştir. Rule ve arkadaşlarının (2010) çalışması kültürlerarası farklılıkların oy verme davranışını nasıl etkilediği üzerinedir. Amerikalı ve Japon katılımcıların dahil edildiği çalışmada siyasetçilerin yüzü katılımcılara gösterilmiş ve bu kişilere oy verip vermeyeceğini belirtmesi istenmiştir. Gösterilen fotoğraflarda katılımcıların oy vermedikleri adaylara kıyasla oy verdikleri adaylar için amigdaları anlamlı derecede ateşlenmiştir.

Siyasal tutum ve kararlar ile ilgili grup etkisini ölçmeyi amaçlayan Van Bavel, Packer ve Cunningham yaptıkları çalışmada farklı ırklardan oluşturdukları deney gruplarını rastgele ayırmışlardır. Deneye katılan deneklerin ırkına bakmaksızın kendi grubuna ait olan üyelere karşı amigdala aktif bir hale gelmiştir. Yine grup etkisini ölçen Ratner ve Amodio araştırmalarında katılımcıların kendi ait oldukları gruplara ait yüzleri kendi ait olmadıkları grupların yüzlerine kıyasla farklı şekilde işlediğini ortaya koymuştur (Jost, Nam, Amodio, & Bavel, 2014, s. 12). Knutson ve arkadaşları Demokrat ve Cumhuriyetçiler üzerine yaptıkları çalışmada katılımcıların siyasetçilerin yüzlerini sınıflandırmalarını sağlamışlardır. Bu çalışmada katılımcılar ait oldukları grubun üyelerini olumlu kelimelerle eşleştirirken karşıt grubun üyelerini olumsuz kelimelerle eşleştirmiştir. Knutson ve arkadaşları bu durumu partizan yanlılığı ile ilişkilendirmiştir (Jost, Nam, Amodio, & Bavel, 2014, s. 12-13).

Türkçe literatürde liderlerin duygusal ve motivasyonel etkisini ölçmeye çalışan Batı ve Erdem’in “*Ben Bilmem Beynim Bilir*” (2016) adlı popüler bilim çalışması ilk nörosiyaset çalışmasıdır. İktidar ve muhalefet yanlısı katılımcılarla gerçekleşen çalışmada seçmenlerin siyasi bilişleri arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada Ak Partili katılımcıların ilgi ve motivasyon sıralamasında Recep Tayyip Erdoğan en üst sırada iken muhalefet partilerini desteklediğini belirten katılımcılara ait bulgulara bakıldığında muhalif liderlerden Ekmeleddin İhsanoğlu’nun en üst sırada olduğu bulgulanmıştır. Aynı araştırmada siyasi liderlerin söylemlerinin bilinçdışında yarattığı etki de

ölçülmüştür (Batı & Erdem, 2016, s. 308). Ak Parti, CHP ve MHP’li katılımcıların dahil edildiği çalışmada “*İstanbul özne şehridir. İşte böyle bir şehirde her an tarihe ve mekana nüfuz ederek yaşama lütfuna ermişiz*” gibi edebi cümlelerin duygusal ilgiyi azalttığı ortaya konurken “*Artık İstanbul Dünyayı izlemeyecek, Dünya İstanbul’u izleyecek*” (Batı & Erdem, 2016) gibi güç unsuru içeren cümlelerin katılımcıların duygusal ilgisini artırdığı görülmüştür. Türkçe literatürde nörosiyaset üzerine hazırlanmış tezler de mevcuttur. Vedat Karaca’nın yüksek lisans tezi “*Nöropolitikanın Tanımı ve Nöropolitika Araştırmalarından Örnekler*” (2019) adlı yüksek lisans tezi ve Ertuğrul Buğra Orhan’ın “*Ak Parti Üyelerinin Parti Bağlılıklarının Nöropolitik Analizi*” (2019) başlıklı doktora tezi nörosiyaset konusunda yazılmış tezlerdir. Karaca çalışmasında nörosiyasete kavramsal ve teorik boyutta değinmektedir. Teorik çerçevesinde siyaset bilimine değinen nörosiyaseti sınırlı bir şekilde ele alan Orhan’ın çalışması ise Ak Partili seçmenlerin parti bağlılığını ölçmektedir. Göz takip sistemi ve EEG gibi tekniklerin kullanıldığı araştırmada Ak Partililerin parti bağlılığı belirli kelimeler üzerinden ölçülmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda siyasal iletişim çalışmalarını doğru tasarlamak ve toplumsal düzeni sağlamak açısından seçmenlerin bilinçdışının analizinin yapılması, nörosiyaset tekniklerini kullanarak mümkündür.

4. Siyasi Lider ve Söylemlerin Bilinçdışına Etkilerinin Analizi

4.1. Amaç

Araştırma, siyasal iletişim perspektifiyle siyasi liderlerin ve söylemlerinin seçmenlerin bilinçdışında yarattığı tepkileri tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada seçmenin siyasal davranışını yaratan siyasal algı ve tutumlarının altında yatan sosyobiyojik ve duygusal unsurları saptamaya yönelik bir araştırma ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada aşağıdaki hipotezler test edilmektedir:

H1: İnsanların siyasal tercihleri biyometrik ve nörometrik işaretleri ile uyumludur.

H2: İnsanları etkileyen siyasal unsurlar biyometrik ve nörometrik verilerden çıkarılabilir.

4.2. Yöntem

Araştırmada 2019 Yerel Seçimleri sırasında siyasi liderlerin eko-politik söylemlerinin seçmenlerin beyninde meydana getirdiği değişimler, bilinçdışında uyandırdığı motivasyon ve duygusal ilgi seviyesi deney yöntemiyle analiz edilmiştir. Deney çalışmasının etik kurul izni, Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu’nun 31/05/2019 tarihinde yapılan 05 nolu toplantısında 61351342-/2019-316 sayısı ile onaylanmıştır. Araştırmada siyasal partilere oy verme davranışları değil, siyasi liderlerin ve söylemlerin seçmenler üzerindeki bilinçdışı etkisi yani davranışın altında yatan unsurlar incelenmiştir. Deney yönteminin kullanıldığı çalışmada nörosiyaset tekniklerinden EEG, PPG ve GSR bir arada kullanılmıştır. Elde edilen veriler nitel yöntemle göre yorumlanmıştır. Nörosiyaset teknikleriyle yapılan çalışma anket, odak grup gibi geleneksel araştırmalardan

farklı olarak deneklerin sözlü beyanlarıyla manipüle etme ve doğru ifade edememe gibi tutarlılık sorunlarını ortadan kaldırmaktadır. Seçmenlerin liderlere ve söylemlere karşı duygusal ilgi seviyesini ve motivasyonunu ölçen çalışmada deney öncesi katılımcılara bilgilendirilmiş gönüllü onam formu imzalatılmıştır. Araştırma Türkiye’de gerçekleşen 2019 Yerel Seçimlerinde yer alan Ak Parti, CHP, İYİ Parti, HDP, MHP, SP liderleri ve söylemleriyle sınırlandırılmıştır. Bu nedenle çalışma evrensel bir ölçüt getirmekten çok Türkiye’deki seçmenlerle ilgili bir sonuç ortaya koymaktadır.

4.3. Katılımcıların Profili

Çalışmanın örneklemini 2019 Yerel Seçimlerinde tüm Türkiye’de partilerin aldığı oy oranlarına göre belirlenmiştir. Araştırmaya dahil edilen katılımcılar, nörolojik ve psikiyatrik öyküsü olmayan kişilerden seçilmiştir. Ayrıca katılımcılar duygusal sistemlerinde bir patolojisi olmayan, kafa travması geçirmemiş, madde bağımlılığı olmayan, merkezi sinir sistemini etkileyecek herhangi bir ilaç kullanmayan ve sağ elini kullanan sağlıklı kişilerden seçilmiştir. Steven Sands (2009) nörobilim alanında yapılan deney çalışmalarına 30 ila 40 katılımcının dahil edilmesinin %1 hata payıyla güvenilir sonuçlar vereceğini belirtmiştir. Bu nedenle yaşları 20 ile 50 arasında değişen toplam 50 denek çalışmaya dahil edilmiştir.

30’u erkek 20’si kadın olan deneklerin yaş ortalaması 32,4’tür. Katılımcıların %2’si ilköğretim, %18’i lise, %64’ü lisans, %16’sı lisansüstü eğitime sahiptir. Katılımcıların 20’si Ak Parti, 11’i CHP, 6’sı MHP, 5’i HDP, 5’i İYİ Parti seçmenidir.

4.4. Deney Tasarımı

Çalışmanın deneysel tasarımı üç aşamadan oluşmuştur. İlk aşamada, katılımcıların demografik bilgileri, siyasi eğilimleri ve sağlık durumu hakkında bilgiler içeren bir anketi doldurmaları istenmiştir. Deneyin ikinci aşamasında cihazlara bağlanan katılımcılara izletilen videoların yarattığı tepkimeler ölçülmüştür. Son aşamada ise, katılımcılara izletilen videolar ve liderler hakkında bir form doldurtulmuştur. Çalışma, her bir katılımcı için deneye hazırlık ve deneyin uygulanması süreciyle yaklaşık 1 saat sürmüştür.

4.5. Uyarıların Seçimi

Uyarılar 2019 Yerel Seçimlerinden önceki dönemde liderlerin 1 Ocak – 31 Mart 2019 tarihleri arasında yaptıkları meclis konuşmaları, miting konuşmaları, basın açıklamaları gibi konuşmalarının tamamı taranarak en çok tekrar eden eko-politik söylemlerden seçilmiştir. Bu söylemlerden her lider için yaklaşık 5’er dakikalık kolaj halinde aynı teknik özelliklere sahip videolar oluşturulmuştur.

4.6. Veri Toplama Teknikleri

Çalışmada deneklerin siyasi lider ve söylemlere karşı motivasyonu, duygusal ilgi seviyesi, kalp ritmi ve cilt iletkenliği ölçülmüştür. Uyarıların motivasyonel ve duygusal etkisi ve aralarındaki

farkların anlamlılığını ölçmek için birden çok grubun çalışmaya dahil edilmesi nedeniyle ANOVA testiyle tek yönlü varyans analizi IBM SPSS v.21 programı kullanılarak yapılmıştır.

- a. **Motivasyon:** Bilişsel bağlamda harekete geçmeyi göstermesi ve karar verme noktasına ulaşma açısından önemli bir unsurdur. Motivasyon verisi medial frontal kortekste (ön singulate korteks) asimetrik frontal alfa dalgalarından elde edilmektedir (Batı & Erdem, 2016, s. 275). Mental dinginliği ve rahatlığı ifade eden alfa dalgaları motivasyon ve dikkati yöneten dalgadır. Uyarıların etkisini alfa dalgalarıyla ölçmek mümkündür. Uyarılar karşısında alfa dalgasının gücü düşük ise kişilerin dikkati dağımaktır. Medial frontal korteks duygusal yaşantılar ve karar verme süreci arasındaki bağlantıyı sağlayarak motivasyon ve eyleme yönelmede etkili olmaktadır. Çalışmada motivasyon verisinin olumlu alfa dalgalarından alınmış olması sebebiyle analizlerin temel verisini motivasyon verisi oluşturmuştur. Motivasyon verisinin yüksek olması olumlu iken düşük olması olumsuz bir durumu yansıtmaktadır.
- b. **Duygusal İlgî:** Duygusal ilgi seviyesi olumlu veya olumsuz heyecan durumuna dair zihinsel durumu yansıtmaktadır. İlgî seviyesinin yüksek olması kişinin uyarana karşı dikkatinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Duygusal etki ile iletilen mesajların uzun süreli hafızaya alınmasında ve bilinçdışı karar alma davranışlarında etkilidir (Batı & Erdem, 2016, s. 276).
- c. **Kalp Ritmi:** Beynin bilinçdışı düzeyde motor tepkimeleriyle ilgi olan kalp ritmi olumlu veya olumsuz bir uyarılma durumunu yansıtmaktadır.
- d. **Cilt İletkenliği:** Beynin bilinçdışı tepkilerinin hem olumlu hem de olumsuz uyarıcılar karşısında insan beynini uyararak cilt iletkenliğinde bir artışın ortaya çıkması durumudur.

Bulguların değerlendirilmesini de içeren nörosiyaset araştırmasının veri toplama süreci 2019 yılında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın veri toplama aşaması yaklaşık bir ay sürmüştür. EEG sinyal verilerinin noise denilen gürültülerden arındırılması, verilerin formülasyonlardan geçirilmesi, istatistiki tutarlılık analizlerinin yapılması ve seçmen grupları nezdinde toparlanması yani verilerin analizi yaklaşık üç ay sürmüştür. Toplamda 16.420.845 satır 68 sütun ham veri işlenerek sonuçlar analiz edilmiştir. Verilerin yorumlama süreci ise bir ay sürmüştür.

5. Bulguların Yorumlanması

5.1. İstatistiksel Analiz

Birden çok uyarının dahil edildiği çalışmanın EEG, PPG, GSR sonuçları için yapılan ANOVA tek yönlü varyans analizi sonuçlarına bakıldığında $p \leq 0.5$ değeri için katılımcıların liderlere ve söylemlerine karşı motivasyon, duygusal ilgi, kalp ritmi ve cilt iletkenliği verileri arasında çok yüksek düzeyde anlamlı bir fark (tüm değerler $p = 0,000$) olduğu bulgulanmıştır. İstatistiksel analizin genel bir yorumunu yapmak gerekirse katılımcıların liderlere ve söylemlerine karşı verdiği tepkiler arasında farklar söz konusudur. Bu durum liderlerin ve söylemlerin yarattığı etkinin her siyasal grup için farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Liderlere ve söylemlerine karşı siyasal grupların, motivasyon, duygusal ilgi, kalp ritmi, cilt iletkenliği verileri aşağıda tabloda belirtilen ortalamalar üzerinden yorumlanmıştır.

Tablo 1. Liderlere Karşı Katılımcıların Ortalama, Standart Sapma ve Medyan Verileri

StimulusName		Motivasyon	Dikkat	Duygusal İlgi	GSR	PPG
Ak Parti	Mean	,15151	,62284	,49573	2,21937	79,17
Ak Parti	Median	,15739	,61918	,46001	1,17494	77,00
Ak Parti	Std. Deviation	,124077	,115299	,286845	3,130494	14,722
CHP	Mean	,16588	,62056	,48616	,71579	77,77
CHP	Median	,16371	,61496	,45440	,66581	74,00
CHP	Std. Deviation	,247572	,122674	,284116	,392332	12,759
HDP	Mean	,17310	,62542	,44434	,56347	75,00
HDP	Median	,17016	,62862	,40989	,41740	73,00
HDP	Std. Deviation	,075076	,113319	,257742	,307087	9,380
İYİ Parti	Mean	,16577	,63939	,42917	,56600	78,55
İYİ Parti	Median	,15966	,63448	,39454	,49352	75,00
İYİ Parti	Std. Deviation	,160162	,102965	,247323	,364135	28,608
MHP	Mean	,11089	,56086	,48598	2,60477	81,14
MHP	Median	,10147	,56106	,45263	1,83820	81,00
MHP	Std. Deviation	,140735	,135366	,276441	2,092678	9,965

5.2. Tüm Deneklerin Liderlere Karşı Tepkimelerinin Değerlendirilmesi

Katılımcıların genel verilerine bakıldığında liderler arasında Temel Karamollaoğlu'nun konuşmasına yönelik motivasyonun (,15926) en yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların PPG standart sapmasının (15,639) ortalamasının üstünde olması Temel Karamollaoğlu'nu dinlerken katılımcıların kalp atış hızının arttığını dolayısıyla uyarıldığını göstermektedir. Bunun yanı sıra duygusal ilgi (,47707) ve GSR (1,52207) verilerine bakıldığında lideri izleyen katılımcıların uyarılma seviyesi ortalamasının altında kalmıştır. Veriler genel olarak değerlendirildiğinde katılımcıların Karamollaoğlu tarafından eyleme yönlendirilebileceğini göstermektedir.

Tablo 2. Deneklerin Liderlere Karşı EEG, GSR ve PPG Sonuçları

Stimuli	Motivasyon	Dikkat	Duygusal İlgisi	GSR	PPG MEAN	PPG SSAPMA
Temel Karamollaoğlu	,15926	,62458	,47707	1,52207	77,86	15,639
Devlet Bahçeli	,15619	,63959	,48781	1,58387	78,18	14,744
Recep Tayyip Erdoğan	,15479	,60765	,49138	1,56789	79,24	15,163
Kemal Kılıçdaroğlu	,15342	,61798	,49698	1,61534	78,47	14,991
HDP Liderleri	,15364	,61668	,46873	1,71519	79,03	14,338
Meral Akşener	,14175	,62183	,46087	1,62190	78,95	13,761

Katılımcıların Devlet Bahçeli'nin konuşmasına karşı motivasyonu (,15619) ve duygusal ilgi (,48781) seviyesi ortalamanın üstündeyken GSR (1,58387) ve PPG standart sapması (14,744) ortalamanın altında kalmıştır. Motivasyonun yüksek olması katılımcıların lider tarafından güdülendiğini, duygusal ilginin yüksek olması liderin katılımcılarda olumlu duygular yarattığını dolayısıyla verdiği mesajların uzun süreli belleğe aktarılacağını göstermektedir.

Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmasına karşı da katılımcıların motivasyon (,15479) ve PPG standart sapma verileri (15,163) ortalamanın üstündedir. Erdoğan, katılımcıların en yüksek duygusal ilgi (,49138) seviyesine sahip olduğu liderlerden biridir. GSR verileri (1,56789) ise ortalamanın altındadır. Genel olarak değerlendirildiğinde veriler, liderin katılımcıları eyleme geçirmesi açısından kayda değer bir nitelik taşımaktadır.

HDP liderleri Sezai Temelli ve Pervin Buldan'nın konuşmasına yönelik motivasyon (,15364) ortalamanın üzerinde olmasına rağmen duygusal ilgi seviyesi (,46873) ve PPG standart sapması (14,338) ortalamanın altındadır. GSR verilerine (,171519) bakıldığında en yüksek uyarılmanın gerçekleştiğini belirtmek mümkündür. Bu durum katılımcılarda bir uyarılmaya işaret etse de veriler genel olarak değerlendirildiğinde liderlere karşı yeterli düzeyde bir uyarılmanın gerçekleşmediği anlamına gelmektedir.

Kemal Kılıçdaroğlu'nun konuşması ile ilgili genel verilere bakıldığında motivasyonun (,15342), GSR (1,61534) ve PPG standart sapmasının (14,991) ortalamanın üzerinde olduğunu belirtmek mümkündür. Katılımcıların duygusal ilgisinin (,49698) en yüksek olduğu liderdir. Bu veriler katılımcıların Kılıçdaroğlu tarafından güdülendiğini ve katılımcıların beyninde genel olarak olumlu duygular yarattığını göstermektedir. Kılıçdaroğlu katılımcıları motive ederek eyleme yönlendirebilecek ve mesajları seçmenlerin beyninde yer edecek liderler arasındadır.

Meral Akşener'in konuşmasına karşı katılımcıların motivasyonu (,14175), duygusal ilgi seviyesi (,46087) ve PPG standart sapması (13,761) ortalamanın altındadır. GSR sonuçlarına (1,62190) bakıldığında ortalamanın üzerinde bir uyarılma söz konusudur. Veriler genel olarak değerlendirildiğinde Akşener'in katılımcıları güdüleyemediğini söylemek mümkündür. Bunun yanı

sıra cilt iletkenliği verilerinin ortalamasının üzerinde olması motivasyon verisinin düşük olmasıyla bir arada değerlendirildiğinde liderin katılımcılarda olumsuz bir uyarılma yarattığını göstermektedir.

5.3. Oy Verdiği Partiyeye Göre Deneklere Ait Bulguların Yorumlanması

Ak Parti'yi destekleyen deneklerin genel sonuçlarına bakıldığında Temel Karamollaoğlu'ndan (,16000) sonra en yüksek motivasyon gösterdikleri lider Recep Tayyip Erdoğan (,15539) olmuştur. Ak Partili deneklerin duygusal ilgilerinin (,55107) en yüksek olduğu lider Erdoğan'dır. Ancak Erdoğan'ı izleyen Ak Partili katılımcıların kalp ritmi (,14,525) verilerinin ortalamasının altında kaldığını belirtmek mümkündür. Ak Parti seçmeninin Karamollaoğlu'na karşı da duygusal ilgisi (,49931), PPG standart sapması (,15761) ortalamasının üzerindedir. İki liderin GSR verilerine bakıldığında Erdoğan (2, 10289) ve Karamollaoğlu'na (2,16808) karşı cilt iletkenliği seviyesi ortalamasının altında kalmıştır. Bu veriler bir arada değerlendirildiğinde motivasyon, duygusal ilgi ve kalp ritmi seviyelerinin ortalamasının üzerinde olması Ak Partili seçmenlerin Karamollaoğlu'na olumlu baktığını ve güdülendiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra motivasyon ve duygusal ilgi seviyelerinin yüksek olması Erdoğan'a karşı olumlu bir tutuma sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Ak Partili katılımcıların duygusal ilgi (,44736), motivasyon (,14277) ve PPG (14, 204) verilerinin ortalamasının altında kaldığı lider Meral Akşener olmuştur. GSR (2,27204) verilerine bakıldığında ise ortalamasının üzerinde bir uyarılma söz konusudur. Motivasyon, duygusal ilgi ve PPG verilerinin düşük, cilt iletkenliğinin yüksek olması Ak Partili katılımcıların İYİ Parti lideri Akşener tarafından güdülenmediğini ve liderin olumsuz duygular yarattığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra Ak Partili seçmenin motivasyonu Devlet Bahçeli (,15098), HDP liderleri (15,114) ve Kemal Kılıçdaroğlu'na (,14737) karşı da düşüktür.

Tablo 3. Ak Partili Katılımcıların Liderlere Karşı EEG, GSR ve PPG Sonuçları

Stimuli	Motivasyon	Dikkat	Duygusal İlgi	PPG ssapma	PPG mean	GSR
Recep Tayyip Erdoğan	,15539	,60968	,55107	14,523	79,52	2,10289
Kemal Kılıçdaroğlu	,14737	,62053	,50843	14,040	79,53	2,17153
Temel Karamollaoğlu	,16000	,61911	,49931	15,972	77,79	2,16808
HDP Liderleri	,15114	,63268	,48491	14,671	79,85	2,37084
Devlet Bahçeli	,15098	,63879	,48326	14,600	78,96	2,21562
Meral Akşener	,14277	,61631	,44736	14,204	79,41	2,27204

CHP'li deneklerin en yüksek motivasyona sahip olduğu lider Devlet Bahçeli (,18128), ikinci lider ise Temel Karamollaoğlu'dur (,17802). CHP'li katılımcıların CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'na karşı

da motivasyonları (,17404) ortalamasının üzerindedir. Kılıçdaroğlu'na karşı en yüksek duygusal ilgi (,53198) seviyesine sahip olan katılımcıların Bahçeli'ye (,52385) ve Karamollaoğlu'na (,50914) karşı da duygusal ilgi seviyesi ortalamasının üstündedir.

Tablo 4. CHP'li Katılımcıların Liderlere Karşı EEG, GSR ve PPG Sonuçları

Stimuli	Motivasyon	Dikkat	Duygusal İlgisi	PPG ssapma	PPG mean	GSR
Devlet Bahçeli	,18128	,62996	,52385	13,416	76,97	0,82170
HDP Liderleri	,16657	,60769	,44550	11,441	77,27	0,72128
Kemal Kılıçdaroğlu	,17404	,62162	,53198	12,509	77,30	0,68115
Meral Akşener	,13644	,63252	,49196	11,061	77,61	0,64916
Recep Tayyip Erdoğan	,15848	,60292	,42321	15,767	78,78	0,73636
Temel Karamollaoğlu	,17802	,63210	,50914	11,944	78,66	0,68003

CHP'li katılımcıların en düşük motivasyon (,13644) seviyesine sahip olduğu lider Meral Akşener'dir. Akşener'e karşı duygusal ilgi (,49196) seviyesi ortalamasının çok az üzerindedir. PPG standart sapma (11, 061) seviyesine ve GSR (0, 64916) oranına bakıldığında ikisi de ortalamasının altındadır. Bu veriler CHP'li katılımcıların Akşener tarafından güdülenmediğini motivasyonun düşük, duygusal ilginin yüksek olması seçmenlerin Akşener'e karşı olumsuz duygulara sahip olduğunu göstermektedir. CHP'li seçmenlerin Recep Tayyip Erdoğan'a karşı motivasyon (,15848) ve duygusal ilgi (,42321) seviyesi düşüktür. Liderin CHP'li katılımcıları güdülemediğini, bunun yanı sıra katılımcıların kalp ritmi (15,767) ve cilt iletkenliğinin (0,73636) yüksek olması lidere karşı olumsuz bir uyarılmanın olduğunu göstermektedir.

Katılımcılardan HDP'li olduğunu belirtenler Devlet Bahçeli'ye (,17783) karşı en yüksek motivasyona sahiptir. HDP'li seçmenlerde Devlet Bahçeli'den sonra motivasyonun en yüksek olduğu lider Meral Akşener'dir (,17653). HDP'li seçmenlerin HDP liderlerinin konuşmasına karşı duygusal ilgisi (,47239) liderler arasında en yüksek olmasına rağmen motivasyon (,16394) seviyesi en düşüktür. Bunun yanı sıra HDP'lilerin Temel Karamollaoğlu'na karşı motivasyon (,17329) ve duygusal ilgi (,41450) seviyeleri ortalamadan düşüktür.

Tablo 5. HDP'li Katılımcıların Liderlere Karşı EEG, GSR ve PPG Sonuçları

Stimuli	Motivasyon	Dikkat	Duygusa İlgi	PPG ssapma	PPG mean	GSR
Devlet Bahçeli	,17783	,67329	,45842	8,951	75,07	0,56702
HDP Liderleri	,16394	,59410	,47239	11,250	75,54	0,57086
Kemal Kılıçdaroğlu	,17460	,61193	,45522	9,777	75,93	0,50491
Meral Akşener	,17653	,64096	,46734	8,674	74,42	0,59720
Recep Tayyip Erdoğan	,17390	,60236	,39850	8,894	74,64	0,57544
Temel Karamollaoğlu	,17329	,63987	,41450	8,114	74,39	0,56441

İYİ Parti'yi destekleyen deneklerin motivasyonunun (,17582) en yüksek olduğu liderler HDP liderleridir. HDP'lilere karşı duygusal ilgileri (,44718) ortalamanın üzerindedir. İYİ Parti seçmeni Temel Karamollaoğlu'na karşı ortalamadan yüksek motivasyona (,17098) sahiptir. İYİ Parti seçmeninin en düşük motivasyon seviyesine sahip olduğu lider Recep Tayyip Erdoğan (,15881) olmuştur. İYİ Partili olduğunu belirten katılımcıların Devlet Bahçeli'ye (,16093), Kemal Kılıçdaroğlu'na (,16373), Meral Akşener'e (,16218) karşı motivasyonu ortalamadan düşüktür. İYİ Parti seçmeninin bu lidere karşı duygusal ilgi seviyesi ortalamanın üstündedir. Bu verilerden yola çıkarak liderlere karşı olumsuz bir uyarılmadan bahsetmek mümkündür.

Tablo 6. İYİ Parti'li Katılımcıların Liderlere Karşı EEG, GSR ve PPG Sonuçları

Stimuli	Motivasyon	Dikkat	Duygusal İlgi	PPG ssapma	PPG mean	GSR
Devlet Bahçeli	,16093	,67792	,48280	26,005	76,34	0,60073
HDP Liderleri	,17582	,61301	,44718	27,487	82,14	0,46820
Kemal Kılıçdaroğlu	,16373	,63744	,36394	30,403	74,08	0,56405
Meral Akşener	,16218	,65157	,46032	26,372	82,57	0,84327
Recep Tayyip Erdoğan	,15881	,63783	,39203	30,610	83,87	0,46127
Temel Karamollaoğlu	,17098	,62215	,42553	29,317	76,05	0,45533

MHP'yi desteklediğini belirten deneklerin en yüksek motivasyona (,12627) ve duygusal ilgiye (,56934) sahip olduğu lider Recep Tayyip Erdoğan'dır. PPG standart sapması (9,270) ortalamanın altında, GSR (2,73175) seviyesiyse ortalamanın üstündedir. Bu durum MHP seçmeninin Erdoğan tarafından güdüldüğü, pozitif duygular yarattığı anlamına gelmektedir. Kemal Kılıçdaroğlu'na (11404) ve HDP'li liderlere (,11202) karşı yüksek motivasyona sahip olan MHP'li katılımcıların Devlet Bahçeli'ye karşı motivasyonu (,11062) ve duygusal ilgi (,46871) seviyesi ortalamanın altındadır. Bunun yanı sıra MHP'li katılımcılar sırasıyla Temel Karamollaoğlu (,10083) ve Meral Akşener'e (,10194) karşı en düşük motivasyona sahiptir.

Tablo 7. MHP'li Katılımcıların Liderlere Karşı EEG, GSR ve PPG Sonuçları

Stimuli	Motivasyon	Dikkat	Duygusal İlg	PPG ssapma	PPG mean	GSR
Devlet Bahçeli	,11062	,55017	,46871	9,653	81,30	2,30922
HDP Liderleri	,11202	,55595	,46695	10,404	80,92	2,86309
Kemal Kılıcdaroğlu	,11404	,53917	,53748	10,530	81,18	2,89634
Meral Akşener	,10194	,55154	,44807	8,912	81,62	2,47039
Recep Tayyip Erdoğan	,12627	,52777	,56934	9,270	80,98	2,73175
Temel Karamollaoğlu	,10083	,61705	,43319	10,724	80,92	2,35102

5.4. Tüm Deneklerin Liderlerin Söylemlerine Karşı Tepkimelerinin Yorumlanması

Liderlerin ekonomi-politik üzerine söylemlerinin gösterildiği deneyde katılımcıların en yüksek motivasyona (,16130) sahip olduğu söylem Recep Tayyip Erdoğan'ın "Bugünkü mesele kuru ekmek bulmak değil, sofrayı donatmak meselesidir. Bugün mesele herhangi bir elbiseye değil, en güzel elbiseye sahip olmak meselesidir. Bugün mesele çalışacak herhangi bir işi değil, en rahat ve en yüksek gelirli işi bulmak meselesidir. Bu hayat standartlarını talep etmek vatandaşımızın hakkıdır bizim de bunu onlara sağlamak görevimizdir" söylemi olmuştur. Katılımcıların bu söyleme karşı duygusal ilgi seviyesi (,53714) ortalamadan yüksek iken PPG standart sapması (14,669) ve GSR seviyesi (1,54411) ortalamanın altındadır. Motivasyonun yüksek olması bu söylemin katılımcıları güdülediğini, duygusal ilgi seviyesinin yüksek olmasıysa söylemin uzun süreli belleğe aktarılacağını göstermektedir.

Tablo 8: Katılımcıların Genel Ve Oy Verdiği Partiyeye Göre Söylemlere Karşı Ortalamaları

StimulusName	Motivasyon	Duygusal İlg	GSR	PPG Standart Sapması
GENEL <u>Mean</u>	,15094	,47985	1,57498	14,703
Ak Parti <u>Mean</u>	,15018	,50282	2,17783	14,35302
CHP <u>Mean</u>	,15866	,46779	,67811	12,878
HDP <u>Mean</u>	,17240	,45369	,56488	9,058
İYİ Parti <u>Mean</u>	,16441	,43683	,56548	28,144
MHP <u>Mean</u>	,11075	,48057	2,62744	9,768

Katılımcıları tamamen uyarıcı ve olumlu karşılanan söylemlerden diğeri Devlet Bahçeli'nin "Terörizmle mücadele edersek Bay Trump ekonomik olarak Türkiye'yi mahvedermiş. Senin doların varsa Türk milletinin imanı var. Senin para baronların varsa, sermaye çetelerin varsa, ekonomik tetikçilerin emir bekliyorsa bilesin ki Türk milletinin eğilmez başı bükülmez bileği var" söylemi olmuştur. Katılımcıların bu söyleme karşı motivasyonu (,15578), duygusal ilgi seviyesi (,55379), GSR seviyesi (1,62344) ortalamanın üzerindedir. PPG standart sapması ise (14,219) ortalamanın altındadır. Süper güç olan ve öteki olarak konumlandırılan Amerika'ya ekonomi üzerinden milliyetçi-dinsel motifler

içeren bir meydan okuma olan bu söylem katılımcıları güdülemiştir ve katılımcılar bu söylemi uzun süreli belleklerine aktarma olasılıkları yüksektir.

Temel Karamollaoğlu'nun *"Bunu herkes bilsin ısrarla söylüyoruz bir ülkede üretim artmadan o ülke güçlenemez. Tarımda, sanayide, teknolojiye bu olmazsa olmaz kuraldır. Ama öyle bir ülke haline geldik ki bunlar iktidara geldiklerinde dünyada kendi kendine yeten, gıda üreten 7 ülkeden birisi Türkiye iken bugün biz domateste patlıcanda bile dışarıya muhtaç hale geldik"* söylemi motivasyonun (,16890) en yüksek olduğu söylemdir. Ancak bu söyleme karşı duygusal ilgi (,47449), PPG standart sapması (13, 758), GSR (1,46863) seviyesi ortalamanın altındadır. Olumlu duyguları ifade eden alfa dalgalarından alınan motivasyon verileri nedeniyle katılımcıların bu söyleme karşı güdülendiğini belirtmek mümkündür. Ancak duygusal ilginin, kalp ritminin ve cilt iletkenliğinin düşük olması söylemin uzun süreli belleğe aktarılmayacağını ve kitleleri harekete geçirmek için yeterli olmadığını göstermektedir.

Meral Akşener'in milliyetçilik üzerinden muhalefet eleştirisi yaptığı *"Müstemlekeye çevirdiler ülkeyi. Bunların neresi yerli milli bütün fabrikalarımızı kapattılar. Tam 70 milyar dolara sattılar. 70 milyar dolarlık fabrikanın yerine bir fabrika yapmadılar"* söylemine motivasyon (,12947) ve duygusal ilgi (,43392) seviyesi ortalamanın altında ve diğer söylemlere kıyasla en düşük seviyededir. Bunun yanı sıra katılımcıların bu söyleme karşı PPG standart sapması (14,612) ve GSR (1,53588) seviyeleri de ortalamanın altındadır. Bu veriler, söylemin katılımcıları güdümediği ve uzun süreli belleğe aktarılmayacağı anlamına gelmektedir. Akşener'in müstemleke gibi kitlelerin anlamını bilmediği yabancı bir sözcükle başladığı cümlelerin katılımcılar tarafından anlaşılmamış olma olasılığı yüksektir.

Katılımcıların ilgisini çok az çeken bir diğer söylem yine Meral Akşener'in *"Bu yerli ve milli arkadaşlar biz de illet ve zilletiz ya teröristiz ya bu yerli ve milli arkadaşlar enteresan en son ellerinde kalan savunma sanayimizin çok önemli bir fabrikası olan tank-palet fabrikasını Katarlılara sattılar"* söylemi olmuştur. Ekonomik sistemin eleştirisini milliyetçi unsurlar, iktidar eleştirisi ve iktidarın muhalefete yaptığı yakıştırmalar üzerinden yapan Akşener'in bu söylemine motivasyon (,12973), duygusal ilgi (,44958) ve GSR seviyesi (1,53721) ortalamanın altındadır. Ancak PPG standart sapma seviyesi (15,480) ortalamanın üstündedir. Bu veriler söylemin katılımcıları güdümediğini ortaya koymaktadır. Kalp ritminin yüksek olması diğer verilerle birlikte değerlendirildiğinde olumsuz bir uyarılmanın varlığını göstermektedir.

Kemal Kılıçdaroğlu'nun *"Vatandaş zam yapınca kıyameti koparıyorlar. Doğrudur kimse zam yapılmasını istemez. Peki Erdoğan zam yapınca ne oluyor? Onu hiç kimse görmüyor. Bakın sanayinin kullandığı elektriğe yapılan zam bir yılda yüzde 57.1, elektriğe yapılan zam yüzde 57.1, ticarethanelerin kullandığı elektriğe yapılan zam yine yüzde 57"* söylemi katılımcıların en düşük motivasyon (,14512) gösterdiği söylemlerden biridir. Kılıçdaroğlu'nun zamları sayısal verilerle eleştirdiği bu söyleme karşı katılımcıların duygusal ilgi seviyesi (,54704), PPG standart sapması (16,061) ve GSR seviyesi (1,59514) ortalamanın üzerindedir. Ancak ortalamanın altında kalan motivasyon verisinin olumlu alfa dalgasından alınması sebebiyle Kılıçdaroğlu'nun bu söyleminin katılımcıları güdümediğini

söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra iktidarın ekonomik uygulamalarını eleştirdiği söylemin katılımcılarda negatif duygular yarattığını ve olumsuz bir uyarılmanın olduğunu söylemek mümkündür.

5.5. Oy Verdiği Partiye Göre Deneklere Ait Bulguların Yorumlanması

Ak Parti'yi desteklediğini belirten katılımcıların motivasyonunun (,16478) ve duygusal ilgi seviyesinin (,60640) en yüksek olduğu söylem Recep Tayyip Erdoğan'ın *“Esasen Türkiye'nin ekonomi alanında verdiği mücadele milli bir davadır, yerli bir davadır. Sipariş değil. Kendini bu milletin bu ülkenin mensubu hisseden herkesin bu mücadeleye destek vermesi gerekir”* söylemi olmuştur. Ak Partili katılımcıların bu söyleme karşı PPG standart sapması (2, 09602) ve GSR seviyesi (12,00274) ortalamasının altında kalmıştır. Katılımcılarda bir uyarılma olmasa da bu söylemin Ak Partili katılımcılar üzerinde olumlu etkiler yarattığı ve uzun süreli belleğe aktarılacağını söylemek mümkündür. Ak Partililerin yüksek motivasyon (,16344) ve duygusal ilgi seviyesine (,51978) sahip olduğu diğer bir söylem ise Temel Karamollaoğlu'nun *“Siz çiftçiyi, pazarcıyı, marketçiyi, muhalifi terörist olarak görürseniz patates ithal etmekle kalmaz yarın domates dahil her türlü tarım ürününü ithal etmek mecburiyetinde kalırız”* söylemi olmuştur. Katılımcıların bu söyleme karşı GSR seviyesi (2,09111) ortalamasının altındayken PPG standart sapması (17,79543) ortalamasının çok üstündedir. Bu durum katılımcıların Karamollaoğlu'nun bu söylemine karşı uyarıldığı, olumlu duygulara sahip olduğu ve bu söylemi uzun süreli belleğe aktaracağı anlamına gelmektedir.

Ak Partililerin en düşük motivasyona (,10772) ve duygusal ilgi seviyesine (,40444) sahip olduğu söylem Meral Akşener'in *“Müstemlekeye cevirdiler ülkeyi. Bunların neresi yerli milli. Bütün fabrikalarımızı kapattılar. Tam 70 milyar dolara sattılar. 70 milyar dolarlık fabrikanın yerine bir fabrika yapmadılar”* söylemi olmuştur. Katılımcıların bu söyleme karşı GSR seviyesi (2,16598) ortalamasının altındayken PPG standart sapması (15,05784) ortalamasının üzerindedir. Diğer verilerin düşük, kalp ritminin yüksek olması katılımcıların olumsuz bir şekilde uyarıldığını göstermektedir. Ak Partililer kendi partilerinin lideri olan Recep Tayyip Erdoğan'ın *“Tüm ülkeme sesleniyorum hiç kimsenin üreticimizin alın terine ne de tüketicimizin sofrasına göz dikmesine izin vermeyeceğiz. Tarım sektöründeki spekülörleri tıpkı sınırlarımıza dayanan teröristler gibi bir milli güvenlik sorunu olarak görüyor ve ona göre de muamele ediyoruz”* söylemine karşı ortalamasının altında motivasyona (,14899), PPG standart sapmasına (13,81968) ve GSR seviyesine (2,03530) sahiptir. Bu söyleme karşı katılımcıların duygusal ilgi seviyesi (,58155) ortalamasının üzerindedir. Motivasyon verisinin ortalamasının altında olması bu söylemin katılımcıları güdülemediğini göstermektedir. Beka sorunsalını ekonomik temele indirgediği söyleme karşı duygusal ilgi seviyesinin yüksek olması motivasyon verisiyle bir arada değerlendirildiğinde bu söylemin negatif duygular yarattığından bahsetmek mümkündür.

CHP'li olduğunu belirten katılımcıların en yüksek motivasyonu (,22655) gösterdiği söylem Temel Karamollaoğlu'nun *“Bunu herkes bilsin ısrarla söylüyoruz bir ülkede üretim artmadan o ülke güçlenemez. Tarımda, sanayide, teknolojiye bu olmazsa olmaz kuraldır. Ama öyle bir ülke haline*

geldik ki bunlar iktidara geldiklerinde dünyada kendi kendine yeten gıda üreten 7 ülkeden birisi Türkiye iken bugün biz domateste patlıcanda bile dışarıya muhtaç hale geldik” söylemi olmuştur. CHP’li katılımcıların bu söyleme karşı duygusal ilgi seviyesi (,52099) de ortalamanın üzerindedir. Katılımcıların bu söyleme karşı PPG standart sapması (11,985) ve GSR seviyesi (,64614) ortalamanın altındadır. Verilere bakıldığında CHP’li katılımcıların bu söylem karşısında güdülendiğini ve söylemin uzun süreli belleğe aktarılacağını göstermektedir. CHP’li katılımcıların motivasyon (,17802) ve duygusal ilgi seviyesinin (,57539) yüksek olduğu diğer bir söylem Kemal Kılıçdaroğlu’nun, “Hepimizin gözü aydın varlık kuyruklarıyla tanıştık biliyorsunuz patates kuyruğu dünyanın en önemli varlık kuyruklarından biri oldu domates biber kuyruğu dünyanın en önemli varlık kuyruklarından biri oldu. Ama laf aramızda kimseye söylemeyin işsizlik en büyük varlık kuyruğu...bir kişi başvuruyor bin kişi iş istiyor 40 bin kişi kuyruğa giriyor” CHP’li katılımcıların bu söyleme karşı GSR seviyesi (,69277) ortalamanın üzerindeyken PPG standart sapması (12,752) ortalamanın altındadır. Bu veriler söylemin katılımcıları güdülediğini, bir uyarılma yarattığını, pozitif duygular yarattığını ve uzun süreli belleğe aktarılacağını göstermektedir.

CHP’li katılımcıların en düşük motivasyon (,07821) gösterdiği söylem Meral Akşener’in “Bu yerli ve milli arkadaşlar biz de illet ve zilletiz ya teröristiz ya bu yerli ve milli arkadaşlar enteresan en son ellerinde kalan savunma sanayimizin çok önemli bir fabrikası olan tank-palet fabrikasını Katarlılara sattılar” söylemi olmuştur. Duygusal ilgi seviyesinin (,48725) ortalamanın üzerinde olduğu bu söyleme karşı CHP’li katılımcıların PPG standart sapması (10,569) ve GSR seviyesi (,58667) ortalamanın altında kalmıştır. Motivasyon verisinin, kalp ritmi ve cilt iletkenliğinin düşük olması söylemin katılımcıları güdülemediğini ve olumlu bir uyarılma yaratmadığını göstermektedir. Duygusal ilgi seviyesinin yüksek olması söylemin negatif bir duygu oluşturduğunu göstermektedir. CHP’li katılımcıların kendi liderleri Kemal Kılıçdaroğlu’nun “Vatandaş zam yapınca kıyameti koparıyorlar doğrudur kimse zam yapılmasını istemez. Peki Erdoğan zam yapınca ne oluyor. Onu hiç kimse görmüyor” söylemine karşı çok düşük motivasyon (,12077) göstermiştir. CHP’li katılımcıların bu söyleme karşı duygusal ilgi seviyesi (,66700) ve GSR seviyesi (69051) ortalamanın üzerindeyken PPG standart sapması (12,169) ortalamanın altında kalmıştır. Verilere bakıldığında CHP seçmenlerinin Kılıçdaroğlu’nun iktidarı zamlar üzerinden eleştirdiği bu söyleme karşı güdülenmediğini aksine söylemin negatif duygular ve olumsuz bir uyarılma yarattığını ifade etmek mümkündür.

HDP’yi desteklediğini belirten katılımcıların yüksek motivasyon (,18543) ve duygusal ilgi seviyesine (,58300) sahip olduğu söylem Meral Akşener’in “Bugün milletimizin çözüm bekleyen en önemli sorunu pahalılıktır. Soğan pahalı, biber pahalı, domates patlıcan pahalı. Neden pahalı diye sorunca diyorlar ki araçlar parayı götürüyor. Kim bu araçlar fırsatçılık yapmanın tepesine çökün diyoruz. İktidar şikayet edecek makam değildir” söylemidir. HDP’lilerin bu söylem karşısında PPG standart sapmaları (8,716) ortalamanın altındayken GSR seviyeleri (,66383) ortalamanın üzerindedir. Bu veriler HDP’li katılımcıların Akşener’in iktidarı pahalılık üzerinden eleştirdiği söylemi tarafından güdülendiğini, bu söyleme karşı pozitif duygulara sahip olduğu ve söylemin uzun süreli belleğe aktarılacağını söylemek mümkündür.

HDP'li katılımcıların en düşük motivasyona (,15780) sahip olduğu söylem Kemal Kılıçdaroğlu'nun *"Bir memleketin silah fabrikaları o memleketin onurudur, o memleketin gururudur, o memleketin namusudur silah fabrikaları eğer bir iktidar kalkar kendi silah fabrikasını yani tank palet fabrikasını yani Sakarya'daki tank palet fabrikasını yani değeri 20 milyar dolarlık olan fabrikanın en büyük hissesini yüzde 49.9'unu Katar ordusuna pazarlarsa ben onlara milliyetçi demem ben onlara ülkücü demem"* söylemi olmuştur. HDP'li katılımcıların duygusal ilgi seviyesinin (,50831) yüksek olduğu söyleme karşı PPG standart sapmaları (8,161) ve GSR seviyeleri (,46866) ortalamanın altındadır. Verilere bakıldığında HDP'li seçmenlerin Kılıçdaroğlu'nun milliyetçilik üzerinden iktidarın ekonomi politikalarını eleştirdiği söylemine karşı negatif duygulara sahip olduğunu söylemin seçmenleri güdülemediğini belirtmek mümkündür. HDP'lilerin düşük motivasyon (,15910) gösterdiği bir diğer söylem de HDP Eş Başkanı Sezai Temelli'nin *"Savaş politikaları aslında neden bu kadar ısrarla bu ülkeye dayatılıyor cumhurbaşkanı her gün bunu konuşmalarında itiraf ediyor. Çünkü bir savaş sanayi tezgahı kurdular işte tank palet meselesinde olduğu gibi işte ihalarda olduğu gibi o sanayiye beslemek için Ortadoğu halklarına Kürt halklarına savaş dayatılıyor buna son vermenin yolu barışa sahip çıkmaktır"* söylemi olmuştur. HDP'li katılımcıların bu söyleme karşı duygusal ilgi seviyesi (,46130) ortalamanın üstündedir. PPG standart sapmaları (11,326) ortalamanın üstünde iken GSR seviyesi (,55207) ortalamanın altındadır. Bu durum HDP'li seçmenin söylemle güdülenmediği, söyleme karşı negatif duygular ve olumsuz bir uyarılmaya sahip olduğunu göstermektedir.

İYİ Parti'nin yüksek motivasyon (,17482), duygusal ilgi (,48948), PPG standart sapması (29,778) ve GSR (1,03663) seviyesine sahip olduğu bir söylem de Meral Akşener'in *"Bugün milletimizin çözüm bekleyen en önemli sorunu pahalılıktır. Soğan pahalı, biber pahalı, domates patlıcan pahalı. Neden pahalı diye sorunca diyorlar ki araçlar parayı götürüyor. Kim bu araçlar fırsatçılık yapanın tepesine çökün diyoruz. İktidar şikayet edecek makam değildir"* söylemidir. Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde Akşener'in pahalılık üzerinden iktidarın ekonomi politikalarını eleştirdiği bu söylem İYİ Parti seçmeninde pozitif duygular yaratarak davranışa yönelik yüksek düzeyde bir güdülenme yaratmıştır.

İYİ Partili katılımcıların en düşük motivasyona (,14624) ayrıca ortalamanın altında duygusal ilgi (,41205), PPG standart sapması (23,461) ve GSR (,46008) seviyesine sahip olduğu söylem Recep Tayyip Erdoğan'ın muhalefeti eleştirdiği *"Cehape ve artık onun uyduları haline dönüşmüş olan kimi partiler Türkiye'nin bu büyük mücadelesinde aynı onurlu duruşu sergilemediler tam tersine Cehape ülkemizin yeniden IMF'ye gideceği yalanını söyleyecek kadar alçak bir fırsatçılık peşine düştü"* söylemi olmuştur. Bu veriler söylemin katılımcıları güdüleyemediği anlamına gelmektedir. İYİ Parti seçmeni kendi liderleri Meral Akşener'in *"Ben siz söyleyeyim damat ekonomiden zerre kadar anlamıyor. Ama bu şartlarda ayakta kalabildiği için milletimizin her ferdi ayakta kalabildiği için vallahi de billahi de bunlardan daha iyi ekonomist. Çünkü bu pahalılıkta üç kuruş parayla ev geçindirmek neymiş nasıl olurmuş çocuk nasıl okutulmuş damat efendi gelsin de milletimizden öğrensin"* söylemine karşı oldukça düşük motivasyon (,15138) seviyesine sahiptir. Buna karşılık İYİ Partili katılımcıların bu söyleme karşı duygusal ilgi (,50747), GSR (,94793) seviyesi ve PPG standart sapması (32,201)

ortalamanın üzerindedir. Bu veriler Akşener'in ekonomi bakanını eleştirdiği söylemin İYİ Parti seçmenini güdülemediğini aksine negatif duygular yarattığını ve olumsuz bir uyarılmanın söz konusu olduğunu göstermektedir.

MHP'li seçmenlerin motivasyon (,12583) ve duygusal ilgi (,64707) seviyesinin yüksek olduğu söylem Recep Tayyip Erdoğan'ın *"Bugünkü mesele kuru ekmek bulmak değil, sofrayı donatmak meselesidir. Bugün mesele herhangi bir elbiseye değil en güzel elbiseye sahip olmak meselesidir. Bugün mesele çalışacak herhangi bir işi değil, en rahat ve en yüksek gelirli işi bulmak meselesidir. Bu hayat standartlarını talep etmek vatandaşımızın hakkıdır bizim de bunu onlara sağlamak görevimizdir"* söylemi olmuştur. MHP'li katılımcıların GSR seviyesinin (2,69780) de ortalamanın üzerinde olduğu söyleme karşı PPG standart sapması (8,964) ortalamanın altındadır. Veriler Erdoğan'ın bu söylemi karşısında MHP'li katılımcıların güdülendiğini ve pozitif duygulara sahip olduğunu bu söylemin uzun süreli belleğe aktarılacağını göstermektedir.

MHP'li katılımcıların en düşük motivasyona (,08867) sahip olduğu söylem Meral Akşener'in *"Ben size söyleyeyim damat ekonomiden zerre kadar anlamıyor. Ama bu şartlarda ayakta kalabildiği için milletimizin her ferdi ayakta kalabildiği için vallahi de billahi de bunlardan daha iyi ekonomist. Çünkü bu pahalılıkta üç kuruş parayla ev geçindirmek neymiş nasıl olurmuş çocuk nasıl okutulmuş damat efendi gelsin de milletimizden öğrensin"* söylemidir. Bu söyleme karşı duygusal ilgi seviyesi (,48898) ve PPG standart sapması (10,715) ortalamanın üzerindeyken GSR seviyesi (2,57633) ortalamanın altındadır. Veriler Akşener'in bu söyleminin katılımcıları güdülemediği, negatif duygular yaratıp olumsuz uyarılmaya neden olduğunu göstermektedir. MHP'li katılımcıların kendi liderleri Devlet Bahçeli'nin *"Türkiye'yi Suriye'ye çevirmek için kolları sıvadılar Türkiye'den Irak çıkarmak için pusuya yattılar ekonomik tetikçileriyle üzerimize geldiler. Döviz silahını çektiler faiz ve rant lobisini harekete geçirdiler küresel tefeciler bölgesel işbirlikçiler kanlı emeller taşeron örgütler devşirilmiş siyaset artıkları devamlı açığımızı aradılar"* söylemine karşı motivasyonları (,10043), duygusal ilgi seviyeleri (,39457), GSR seviyeleri (2,31851) ortalamanın altındadır. PPG standart sapması (9,901) ise ortalamanın çok az üzerindedir. Bu söylemin MHP'li katılımcıları güdülemediğini ve olumsuz uyarılmaya neden olduğunu belirtmek mümkündür.

6. Sonuç

21. yüzyılın beyin bilimlerinin çağı olarak anılmaya başlanmasıyla insan beyni siyasal iletişim alanının önemli bir araştırma konusu olarak kendini göstermeye başlamıştır. İktidarı ele geçirmek isteyen siyasi liderler insanları en çok motive eden siyasal unsurları tespit ederek insanın ihtiyaç ve beklentilerine uygun iletiler oluşturmak amacıyla beyin çözümlemesini yapan nörosiyaset tekniklerini kullanmaya yönelmişlerdir. Böylelikle siyasal davranışa yön veren insan beynini anlamaya çalışmışlardır.

Beyin ve siyasal davranış ilişkisini temel alan bu çalışma 2019 yılında 50 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 30'u erkek iken 20'si kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların

20'si Ak Partili, 11'i CHP'li, 6'sı MHP'li, 5'i HDP'li, 5'i İYİ Partilidir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu lisans mezunu, genç katılımcılardan oluştuğundan sonuçların genç ve yüksek öğrenime sahip nüfusun bakış açısını yansıttığı söylenebilir.

2015 yılında Batı ve Erdem'in yaptığı ölçümlere göre Recep Tayyip Erdoğan seçmenlerin en yüksek motivasyon ve duygusal ilgiye sahip olduğu liderken 2019 yılında yapılan bu çalışmada, Erdoğan seçmenlerin motivasyon gösterdiği bir lider olmasına rağmen en yüksek motivasyona sahip oldukları lider Temel Karamollaoğlu olmuştur. Bu durum değişen toplumsal, ekonomik, siyasal yapıyla yakından ilişkilidir. Adil Gür (2018) 2019 yılı için yaptığı analizlerde Ak Parti ve MHP'nin bir araya gelmesiyle oluşan Cumhur İttifakı'nın en büyük rakibinin muhalefetten ziyade ekonomi olduğunu belirtmiştir. Gür (2018) araştırmalarının Ak Parti ve MHP seçmeninin büyük bir kısmının Türkiye'nin ekonomik müdahalelerle karşı karşıya olduğunu hükümetin bu sorunu çözmek amacıyla çaba gösterdiği inancına sahip olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda araştırmada Ak Parti seçmeninin ortalamadan üstünde motivasyon gösterdiği Recep Tayyip Erdoğan'ın *“Esasen Türkiye'nin ekonomi alanında verdiği mücadele milli bir davadır, yerli bir davadır. Sipariş değil. Kendini bu milletin bu ülkenin mensubu hisseden herkesin bu mücadeleye destek vermesi gerekir”* ve Devlet Bahçeli'nin *“Teröristle mücadele edersek Bay Trump ekonomik olarak Türkiye'yi mahvedermiş senin doların varsa Türk milletinin imanı var. Senin para baronların varsa sermaye çetelerin varsa ekonomik tetikçilerin emir bekliyorsa bilesin ki Türk milletinin eğilmez başı bükülmez bileği var”* söylemleri Gür'ün analizlerini anlamlı kılmaktadır.

2019 Yerel Seçimlerinin sonuçlarına büyükşehirler açısından bakıldığında ekonomide yaşanan sorunların seçmen davranışını etkilediğini belirtmek mümkündür. Ulusal paranın değer kaybetmesi, işsizlik gibi ekonomik sorunlar büyükşehirde yaşayan seçmenlerin davranışlarını etkilemiştir (Karatepe, 1. 04. 2019). 2019 yılında yapılan araştırmada hala geniş bir seçmen kitlesine sahip olan Erdoğan'ın ilk sırada olmamasının nedeni Türkiye'de yaşanan ekonomik dalgalanmalar olabilir. Bu durum içinde bulunulan koşullara göre otomatik hareket eden insan beyninin koşullara göre değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

“İnsanların siyasal tercihleri biyometrik ve nörometrik işaretleri ile uyumludur” hipotezini sınanan çalışmada bu hipotez kısmen doğrulanmıştır. Bu durum insanların kararlarının farkında olmadan beyin tarafından otomatik olarak verildiğini doğrulamaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre Ak Parti seçmeni, liderleri Recep Tayyip Erdoğan'a karşı yüksek motivasyona sahiptir. Aynı şekilde CHP'li katılımcıların oy verdikleri siyasal partinin liderine karşı motivasyonları yüksektir. Bu, katılımcıların siyasal tercihlerinin biyometrik ve nörometrik işaretleriyle uyumlu olduğunu göstermektedir. Ancak MHP'li, HDP'li ve İYİ Partili olduğunu belirten katılımcıların kendi oy verdikleri siyasal partinin liderlerine karşı motivasyonları düşüktür. Bu durumu Türkiye'de kemik oy ve yüzer gezer oy oranlarıyla açıklamak mümkündür. Bugünün Türkiye'sinde şartlar ne olursa olsun aynı partiye oy verme konusunda ısrarcı olan kemik bir kesimden söz etmek mümkündür. Bunun yanı sıra düzenden hoşnutsuz olup sürekli yenilik arayışı içinde olan yüzer-gezer bir kitle söz konusudur. MHP içinde yaşanan karmaşa sonrası İYİ Parti'nin yeni bir parti olarak kurulması sürekli

siyasal arayış içinde olan yüzer-gezer oylar için bir alternatif olmuş olabilir. Bu durum bu seçmenlerin lidere bağlılıktan ve motivasyondan ziyade içinde buldukları siyasal arayışla çok düşünmeden oy kullandığını göstermektedir. Mevcut liderler Sezai Temelli ve Pervin Buldan'a motivasyonu düşük olan HDP seçmeninin ise Batı ve Erdem'in (2016) araştırmasında da ortaya koyduğu gibi büyük ölçüde kitleleri harekete geçirebilen bir lider olan Selahattin Demirtaş için partiye oy veriyor olma olasılıkları yüksektir. Elde edilen bu sonuçlar insanların siyasal tercihlerinin her zaman biyometrik ve nörometrik işaretleriyle uyumlu olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum insan beyninin karar verirken otomatik hareket ettiğini ve kestirme yollar kullandığını kanıtlamaktadır.

Çalışmanın diğer bir hipotezini oluşturan “İnsanları etkileyen siyasal unsurlar biyometrik ve nörometrik verilerden çıkarılabilir” hipotezi ise doğrulanmıştır. Nörobilimin ve siyasal iletişimin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan ve yeni bir alan olan nörosiyaset teknikleriyle insanları motive eden siyasal lider, söylem, durum, olgu, konu ve unsurları tespit etmek mümkündür. Araştırmaya dahil edilen söylemlerden Recep Tayyip Erdoğan'ın “Bugünkü mesele kuru ekmek bulmak değil, sofrayı donatmak meselesidir. Bugün mesele herhangi bir elbiseye değil, en güzel elbiseye sahip olmak meselesidir. Bugün mesele çalışacak herhangi bir işi değil, en rahat ve en yüksek gelirli işi bulmak meselesidir. Bu hayat standartlarını talep etmek vatandaşımızın hakkıdır bizim de bunu onlara sağlamak görevimizdir” en yüksek motivasyona sahip söylem olmuştur. Ekonomi-politik alana dahil olan bu söylemde lider kitlelere refah, zenginlik, daha iyi olana ulaşma, millet sevgisi, hizmetkar liderlik gibi unsurları kullanarak daha iyi bir ülke tasavvuru sunmaktadır. İnsan beyninin konfor alanının dışına çok fazla çıkmak istemediği düşünüldüğünde bu tip söylemlerin insan beyni üzerinde etkili olduğunu ve olumlu bir uyarılma yarattığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra yüksek bir uyarılma ve olumlu duygular yaratan bir söylem de Devlet Bahçeli'nin “Teröristle mücadele edersek Bay Trump ekonomik olarak Türkiye'yi mahvedermiş. Senin doların varsa Türk milletinin imanı var. Senin para baronların varsa, sermaye çetelerin varsa, ekonomik tetikçilerin emir bekliyorsa bilesin ki Türk milletinin eğilmez başı bükülmez bileği var” söylemi olmuştur. Bu söylemin içeriğine bakıldığında güç, biz ve öteki, düşman, inanç, başkaldırı gibi unsurların bir arada kullanıldığını belirtmek mümkündür. Dini ve milli değerlere önem veren Türk toplumu açısından dünyanın süper gücü olarak anılan Amerika'ya başkaldırmak seçmenin bilinçdışı hareketine geçirmektedir. Meral Akşener'in milliyetçilik üzerinden muhalefet eleştirisi yaptığı “Müstemlekeye çevirdiler ülkeyi. Bunların neresi yerli milli bütün fabrikalarımızı kapattılar. Tam 70 milyar dolara sattılar. 70 milyar dolarlık fabrikanın yerine bir fabrika yapmadılar” söyleminin ise seçmen kitlelerinde en düşük motivasyona sahip olmasının anlaşılabilmesiyle yakından ilgili olma olasılığı vardır. “Müstemlekeye” sözcüğüyle başlayan cümlenin anlamının seçmen tarafından bilinmiyor olması beynin zorlanmasına dolayısıyla algının ve motivasyonun düşük olmasına neden olmuş olabilir. Bu durum seçmenin bilişi zorlayan söylemlerle etkilenmeyeceğinin bir kanıtını oluşturmaktadır. Bu örneklerden anlaşılacağı üzere insanları etkileyen siyasal unsurları biyometrik ve nörometrik verilerden anlamının mümkün olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda nörosiyaset araştırmaları doğru aday, söylem, reklam gibi unsurların seçiminde önemli teknikler olarak ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle siyasal iletişim

alanında beyin çözümlmelerini içeren çalışmaların öneminin artacağından bahsetmek mümkündür. Bu nörosiyaset çalışması güçlü siyasi liderlerin başa gelmesi böylelikle siyasal ve toplumsal alanların insan doğasına uygun hale getirilmesi için yapılacak nörosiyaset çalışmaları açısından yol gösterici olabilir.

Etik Kurul Onayı

Bu makalenin laboratuvar çalışması, Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'nun 31/05/2019 tarihinde yapılan 05 nolu toplantısında alınan 61351342-/2019-316 sıra sayılı Etik Kurul İzni ile onaylanmıştır.

KAYNAKÇA

- Amodio, D., Jost, J., Master, S., & Yee, C. (2007). Neurocognitive correlates of liberalism and conservatism. *Nature Neuroscience*, 1246-1247.
- Aristoteles. (2008). *Politika*. (M. Tunçay, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Batı, U., & Erdem, O. (2016). *Ben bilmem beynim bilir*. İstanbul: MediaCat.
- Canan, S. (2017). *Değişen beynim*. İstanbul : Tuti Kitap .
- Connolly, W. E. (2002). *Neuropolitics thinking, culture, speed*. Londra: University of Minnesota Press.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Darıcı, S. (2017). *Subliminal işgal*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Eagleman, D. (2013). *Incognito – Beynin gizli hayatı*. (Z. A. Tozar, Çev.) İstanbul: Domingo Yayınevi.
- Eagleman, D. (2016). *Beyin senin hikayen*. (Z. A. Tozar, Çev.) İstanbul: Domingo.
- Erdemir, K. O. (2015). Nöropazarlama araştırmalarını anlama kılavuzu . *Brandmap*, 1-15.
- Gür, A. (2018). 31 Mart 2019 yerel seçimlerine doğru. *Kriter*, 3(30).
- Houghton, D. P. (2015). *Siyaset psikolojisi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Jost, J., Nam, H., Amodio, D., & Bavel, J. (2014). Political neuroscience: The beginning of a beautiful friendship. *Advances in Political Psychology*, 3-42. doi: 10.1111/pops.12162
- Kahneman, D. (2015). *Hızlı ve yavaş düşünme*. (O. Denizlerin, & F. Nayır Deniztekin , Çev.) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Kanai, C., Feilden, T., Rees, G., & Firth, R. (2011). Political orientations are correlated with brain structure in young adults. *Current Biology*, 21(8), 677-680.
- Karaca, V. (2019). *Nöropolitikannın tanımı ve nöropolitika araştırmalarından örnekler* . İstanbul : Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi .
- Karatepe, Y. (2019, 04 1). *Yerel seçimler: Küçülen ekonomi büyükşehirlerde seçmen tercihini etkiledi, piyasalar sonuçtan memnun*. <https://tr.euronews.com/2019/04/01/yerel-secimler-kuculen-ekonomi-buyuksehirlerde-secmen-tercihini-etkiledi-piyasalar-memnun> adresinden alındı
- Keleş, E., & Çepni, S. (2006). Beyin ve öğrenme. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 3(2), 66-82.
- Küçükay, A. (2018). Karar vermenin psikolojisi. *TAAD*, 9(34), 607-640.
- Le Bon, G. (2013). *Kitleler psikolojisi*. (H. İlhan, Çev.) Ankara: Alter Yayınları.

- Leary, T., Wilson, R., & Koopman, G. (1977). *Neuropolitics: The sociobiology of human metamorphosis*. California: Starseed/Peace Press.
- Orhan, E. B. (2019). *Ak Parti üyelerinin parti bağlılıklarının nöropolitik analizi*. Malatya : Yayınlanmamış Doktora Tezi .
- Ramachandran, V. S. (2016). *Öykücü beyin*. (A. C. Çevik, Çev.) İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Rule, N., Freeman, J., Moran, J., Gabrieli, J., Adams, R., & Ambady, N. (2010). Voting behavior is reflected in amygdala response across cultures. *Social cognitive and affective neuroscience*, 5(1-2), 349-355.
- Sagan, C. (1986). *Cennetin ejderleri*. (K. Şentın, Çev.) İstanbul: E Yayınları .
- Sands, S. F. (2009). Sample size analysis for brainwave collection (EEG) methodologies.
- Schreiber, D. (2017). Neuropolitics: Twenty years later. *Politics and The Life Sciences*, 36(2), 114-131.
- Schreiber, D., Fonzo, G., Simmons, A., Dawes, C., Flagan, T., Fowler, J., & Paulus, M. (2013). Red brain, blue brain: Evaluative processes differ in democrats and republicans. *PLoS One*, 28(2). doi:10.1371/journal.pone.0052970
- Sperry, R., Zaidel, E., & Zaidel, D. (1979). Self recognition and social awareness in the disconnected minor hemisphere. *Neuropsychologia*, 17(2), 153-166.
- Tarlacı, S. (2009). *Bilinç* . İstanbul: Kişisel Yayınlar.
- Winston, R. (2010). *İnsan içgüdüü*. (S. Köseoğlu, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Winston, R. (2014). *İnsan beyni*. (G. Tonak, Çev.) İstanbul: Say Yayıncılık.
- Yavaşgel, E. (2014). *İletişimin sosyo-politiği*. İstanbul: Derin Yayınları.

NEW TRENDS IN POLITICAL COMMUNICATION NEURO-POLITICS AND ANALYSIS OF THE POLITICAL BRAIN*

Nil ÇOKLUK**

Leaders who want to have political power have embarked on new researches to understand voters, to give them correct political messages and to convince them. Neuro-politics, which uses neuroimaging techniques that do not rely on individual statements of voters, appears as a field that includes new techniques used in shaping political communication studies. Neuro-politics is an interdisciplinary, multidisciplinary, transdisciplinary field which combines work from a variety of scientific fields branches such as neuroscience, politics, communication, behavioral sciences, sociology, psychology, where body and brain processes are handled together with the understanding of political life and politics. It refers to a field that measures cognitive processes against elements with neuroimaging techniques.

The study aims to determine the voters' motivation and emotional interest toward political leaders and their discourses by using neuroscience techniques. In this line this study aims to understand how political leaders and their discourse effect voters' unconscious. The experimental method was used in the study, EEG, PPG and GSR techniques were used to measure neurometric and biometric signs.

In the first part of the study, the concept of neuropolitics and the studies in this field are mentioned and in the second part, structure and functions of the political brain are discussed. In the third part

* This article was produced from the doctoral thesis, which supported by TUBITAK, that prepared at Istanbul University Social Sciences Institute under supervision of Prof. Dr. Emine Yavasgel and Prof. Dr. Sinan Canan, titled "Neuropolitics: The Effects of Political Communication on the Unconscious in Making Political Decisions"

* This article's laboratory study was approved with the Ethics Committee Permission of the Non-invasive Research Ethics Committee of Uskudar University 61351342-/2019-316 number, at the meeting numbered 05 held on 31/05/2019.

** Hatay Mustafa Kemal University Communication Faculty, Public Relations and Publicity Department, nilcokluk@gmail.com

of the research, the political-economic discourses in the political speeches made by the leaders of the AK Party, CHP, IYI Party, HDP, MHP and Saadet Party before the 2019 Local Elections were analyzed using neuro-politics techniques. The data obtained as a result of the analysis have been interpreted considering the economic, political and social conditions of the period. In the study carried out with 50 people, 20 of the participants were from the Ak Party, 11 from the CHP, 6 from the MHP, 5 from the HDP, 5 from the IYI Party. Most of the participants in the research are young participants with undergraduate degrees. In this sense, it can be said that the results reflect the perspective of the young and highly educated population.

When the hypotheses of the study are tested, "People's political preferences are compatible with their biometric and neurometric signs." This hypothesis was partially confirmed in the study that tested his hypothesis. This situation confirms that people's decisions are made automatically by the brain without realizing it. According to the results of the research, AK Party and CHP voters have high motivation towards the leaders of the political party which they vote, Recep Tayyip Erdoğan and Kemal Kılıçdaroğlu. This shows that the political preferences of the participants are compatible with their biometric and neurometric signs. However, the motivation of the participants is low (MHP, HDP and IYI Party members) toward their voted parties' leaders.

"Political factors affecting people can be derived from biometric and neurometric data." hypothesis is confirmed. It is possible to identify political communication elements that motivate people with neuroscience techniques, a new field that emerged with the combination of neuroscience and political communication. As a result of the study, the leaders with the highest motivation of the participants were Temel Karamollaoğlu and Recep Tayyip Erdoğan. In addition, the leader with the lowest motivation of the participants is Meral Akşener. When the discourses of the leaders are analyzed, Recep Tayyip Erdoğan's message, which includes messages of wealth, prosperity and service to the nation, said: "Today's issue is not to find dry bread, but to set the table. Today it's all about having the most beautiful dress, not just any dress. Today it is not a question of a job to work but finding the most comfortable and highest-paid job. It is the right of our citizens to demand these living standards, and it is our duty to provide this to them. " discourse has been the discourse that creates the highest motivation. Meral Akşener criticized the opposition through nationalism, "They turned the country as a colony. They are not local and national they have closed all our local and national factories. They sold it for exactly 70 billion dollars. They did not build a factory to replace a \$ 70 billion factory. " Against the discourse, the motivation of the participants is at the lowest level. Based on these data, it is predicted that the importance of neuropolitics studies that examine the political brain will increase in shaping political communication studies.